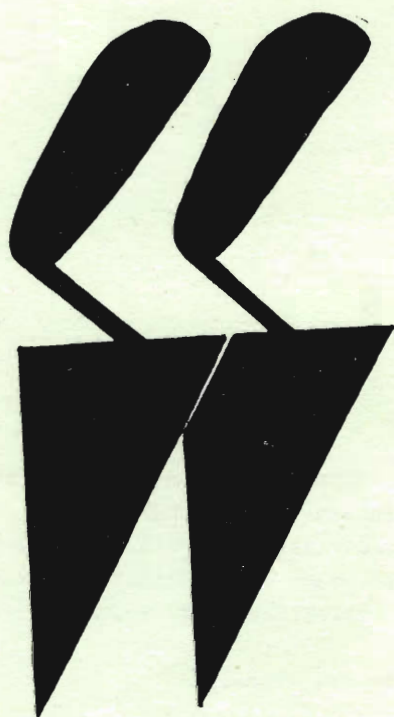


MUINAIS- TUTKIJA



4 / 89

MUINAISTUTKIJA 4/1989

SUOMEN ARKEOLOGISEN SEURAN
TIEDOTUSLEHTI

Toimitus:

Ulla Lähdesmäki, Turun yliopisto, Arkeologian osasto,
Henrikinkatu 2, 20500 Turku.

Anne Vikkula, Museovirasto, PL 913, 00101 Helsinki.

Lauri Pohjakallio, vastaava toimittaja, Lounais-Hämeen
museo, Wahreninkatu 12, 30100 Forssa.

Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Painos 100 kpl.

ISSN 0781-6790

Turun yliopiston offsetmonistamo.

Kansikuva: Suomen arkeologisen seuran logo.

SEURATOIMINTAA

Anne Vikkulasta uusi puheenjohtaja

Seuran syskokouksessa koettiin taas yllätys. Pirkko-Liisa Lehtosalo-Hilander ilmoitti luopuvansa puheenjohtajuudesta.

Uudeksi puheenjohtajaksi valittiin seuramme pitkäaikainen sihteeri Anne Vikkula. Uuden sihteerin hallitus valitsee järjestäytyessään. Ari Siiriäinen on edelleen seuran varapuheenjohtaja. Erovuoroiset hallituksen jäsenet Lauri Pohjakallio ja Jussi-Pekka Taavitsainen valittiin uudeksi vuonna 1990 alkavaksi kolmivuotiskaudeksi. Muut hallituksen jäsenet ovat Ulla Lähdesmäki, Leena Ruonavaara ja Eeva-Liisa Schultz.

Seuran tilintarkastajiksi valittiin Marianne Schauman ja Leena Söyrinki-Harmo, varalle Tuija Rankama ja Sirkku Pihlman. Seuran liittymis- ja jäsenmaksu päätettiin pitää entisellään.

Toimintasuunnitelma

Seura järjestää vuonna 1990 sääntömääräisten vaali- ja vuosikokousten lisäksi sääntömääräiset kevät- ja syyskokoukset. Vuosikokous järjestetään 12.2. 1990 ja toukokuussa järjestetään arkeologian päivä.

Julkaisutoimintaa jatketaan jo vakiintuneella tavalla. Fennoscandia Archaeologica VII toimitetaan painoon ja

 *
 * SUOMEN ARKEOLOGISEN SEURAN VUOSIKOKOUS *
 * ON 12.2. 1990. *
 * Merkitse aika muistiin. Kokouspaikka ja *
 * tarkempi aika ilmoitetaan myöhemmin. *
 *

toimittajana jatkaa Jussi-Pekka Taavitsainen. Muinaistutkijaa julkaistaan neljä numeroa ja päätoimittaja on Lauri Pohjakallio. Populäärijulkaisutoiminnan aloittamista selvitetään edelleen ja se käynnistetään, mikäli rahoitus järjestyy. Ehdolla on vuonna 1989 Eurassa järjestetyn seminaarin esitelmien julkaiseminen.

Jäsenmäärää pyritään lisäämään jäsenhankintakampanjan avulla. Jäsenistö pohjaa halutaan laajentaa saamalla mukaan myös muita kuin arkeologeja.

*

FENNOSCANDIA ARCHAEOLOGICA

VI

on ilmestynyt. Esittely
julkaisupalstalla.

*

Seuraava MUINAISTUTKIJA julkaistaan vuosikokouksen jälkeen. Lukijoiden toivomuksesta käsittelemme arkeologien työtilannetta. Aihe aloitetaan tässä numerossa Olavi Tapiolta pyydetyllä kirjoituksella. Jäsenistöltä toivotaan nyt aktiivista otetta meitä kaikkia koskettavassa asiassa. Tarttukaa kyniin, kirjoittakaa koneella tai mikrolla, kunhan vain avaatte sanaisen arkkunne ja kerrotte mitä ajattelette työtilanteestamme. Myös muut alaamme kuuluvat tai sitä sivuavat artikkelit ovat tervetulleita.

Vaikka seuraava lehti kootaan vasta helmikuussa, helpottuu toimituksen työ, jos aineistoa aletaan lähettää heti tämän lehden ilmestyttyä. Oma aikansa näet tuhrautuu kaiken kirjoittamiseen mikrolla. Tekstinkäsittelyohjelma on Word Perfect ja kone lukee 3.5" levykkeitä.

Olavi Tapio

KATOSIVATKO MAAKUNTA-ARKEOLOGIT MUSEOLAIN MYÖTÄ?

Toimituksen antamaan otsikkokysymykseen voidaan lyhyesti vastata, etteivät maakuntamuseoissa työskentelevät arkeologit mihinkään ole kadonneet, eivätkä tiettävästi katoakaan. Näin on syytä toivoa jo yksin sen vuoksi, että tällaisia (so. valtionavun turvin palkattuja) arkeologeja on vain kolmessa museossa (Kajaani, Rovaniemi ja Savonlinna). Kokonaan toinen ja huomattavasti vaikeammin vastattavissa oleva kysymys on se, miten museoihin saataisiin lisää arkeologeja. Pohdiskelun taustaksi on syytä palauttaa mieleen, miten edellä mainitut kolme arkeologin vakanssia on saatu aikaan.

Sen jälkeen kun museoiden valtionapulakia oli niin opetusministeriön hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelmis- sa kuin myös moninaisissa juhlapuheissa runsaat kymmenen vuotta lupailtu (ja vuodesta toiseen evätty), museoviraston usko lain toteutumiseen alkoi vähitellen hiipua. Tästä syystä, osittain jopa opetusministeriön kannustamana, virasto teki kolmisen vuotta sitten ministeriölle konkreettisen ehdotuksen ja yksilöidyn tavoitesuunnitelman harkinnanvaraisten määrärahojen asteittaisesta lisäämisestä. Viraston ehdotuksessa asetettiin tavoitteeksi, että museoihin palkattaisiin vuosittain viisi uutta arkeologiaan tai rakennustutkimukseen erikoistunutta tutkijaa. Käytännössä

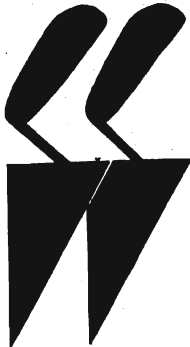
tämä olisi merkinnyt sitä, että ensi vuosikymmenen puoliväliin mennessä kussakin maakuntamuseossa (20) olisi ollut valtionavustuksen turvin palkattuna keskimäärin kolme tutkijaa. Todettakoon kuitenkin, että museovirasto esitti samassa yhteydessä pienen varauksen tällaiseen järjestelmään, jonka mukaan museoihin olisi palkattu harkinnanvaraisilla valtionavustuksilla 60 tutkijaa pysyväisluontoiseen työsuhteeseen. Tässä mielessä laki oli ehdottomasti asetettava etusijalle.

Tavoitesuunnitelman toteuttamisessa ei päästy juuri alkua pidemmälle, kun hallitus sisällytti -etten sanoisi yllättäen- vuoden 1988 valtion tulo- ja menoarvioesitykseen lausuman museoiden valtionapulain antamisesta lähinnä seuraavana vuonna eli kuluvana vuonna 1989. Kun laki nyt vihdoinkin 1. päivänä joulukuuta on tullut voimaan, pelikentän nappulat on asetettava kokonaan uudelleen. Valtionapuviranomaisella, museovirastolla, ei ole enempää mahdollisuuksia myötävaikuttaa sen paremmin museoiden uusien vakanssien perustamiseen kuin myöskään niiden laatuun.

Museoiden valtionapulaki on ns. laskennallinen valtionapulaki, jossa valtionosuuden määrä perustuu museon päätoimisen museoammatillisen henkilökunnan lukumäärään. Kun toisaalta valtion tulo- ja menoarviossa vuosittain erikseen vahvistetaan ko. henkilökunnan kokonaismäärä, on enemmän kuin todennäköistä, että mahdollisesti perustettavat uudet vakanssit eivät pääse välittömästi lain piiriin. Tämän toiseikan tiedostaen on myös ilmeistä, että kunnat eivät ole kovin innokkaita perustamaan uusia vakansseja. Erityisesti luulen tämän koskevan arkeologeja, koska muinaismuistolain mukaan vastuu muinaisjäännöksistä ja niiden suojelusta kuuluu ensisijaisesti museovirastolle. Realiteettina on otettava huomioon myös se, että maakuntamuseoiden ja aluetaidemuseoiden ohella maassamme on puolensattaa muuta museota, jotka odottavat pääsyä valtionosuuden piiriin. Kun tätä sumaa ryhdytään purkamaan 2-3 museon vuosivauhdilla (?), on pelättävissä, että maakuntamuseoi-

den ja aluetaidemuseoiden uusia vakansseja joudutaan odottelemaan hyvinkin pitkään.

Vastauksena alussa esittämääni kysymykseen, miten museoihin saataisiin lisää arkeologeja, toteaisin lyhyesti olevani optimisti sen suhteen, että arkeologeilla on mahdollisuudet löytää oksansa museosta siinä kuin muillakin ns. museoaineita opiskelleilla kunnan kansalaisilla. Sitävastoin kehottaisin unohtamaan sellaiset päiväunet, että maakuntamuseoihin perustettaisiin suuremmissa määrin ainakaan tällä vuosituhanella yksinomaan arkeologisiin tehtäviin tarkoitettuja tutkijan vakansseja. Mutta onhan maanpinnan yläpuolellakin, varsinkin museoissa, paljon kivoja asioita!



IKIVANHA ERÄSAUNA

Meitä oli vajaan viikon kesälomalla kolme aikamiestä ja neljäsluokkalainen koulupoika, ja me leireilimme Rautaveden rannalla, pari kivenheittoa vauraasta ja vieraanvaraisesta talosta. Emme kellineet päivänpaisteessa raajojamme laiskankipeiksi, emme pyytäneet kalaa emmekä keksineet kalavaleita, vaan teimme työtä, raadoimme ikivanhaan erämiestapaan. Kokeilimme sellaisia vanhoja kansanomaisia töitä ja toimia, joilla ennen aikaan pidettiin yllä elämää, vähin olemista edistettiin, ja jotka eivät vielä kään ole tyystin menettäneet merkitystään. Eivät onnistuneet kaikki kokeet, kitkatuli jäi sytyttämättä ja rakovalkea polttamatta ja tulta kestävän keittoropeen ainekset saamatta. Mutta yksi yritys onnistui, saatiin erämiehen ensiluokkaiset kylpylöylyt.

Rakensimme alkeellisen "saunan". Keräsimme kasan kiviä ja viritimme tulen kuumentamaan tätä "kiuastamme". Parin tunnin ajan lämmitimme saunaamme, keräsimme nuotioon risuja ja väänsimme muutaman puolilahon juurakon. Annoimme tulen sammua ja koettelimme kivien kuumuutta. Se oli tärkeä asia, sillä tiesimme, että huonosti lämmitetty kiuas on saunamiehelle kauhistus. Kivet kihisivät vettä roiskuttaessa, ja kuumuus uhosi niistä matkan päähän. Sauna oli lämmitetty, vain sauna itse puuttui.

Kokosimme kiuaskivet suppeaksi keoksi, puhdistimme ympäristön, jäähdytimme järvisedellä kuumenneen maan, ja kaikkein viimeiseksi rakensimme saunan. Viritimme kiukaan ylle

kahden hengen teltan, kiuas jäi perälle, ja ovipieleen saatiin miehen istumatila. Tuulitakki alle, vesiastia jalkoihin, oviaukko kiinni, ja löylynlyönti saattoi alkaa.

Kiukaan kuumuutta ei tarvinnut epäillä. Siitä lähti lämpöä löylyn lyömättäkin, ja oli oltava varuillaan veden annossa. Tuohilippiin kahvikupillisen verran, kiville lusikalinen kerrallaan, ja kuumaa tuli, että piti kumartua. Mutta löylyäpä riitti maata myöten, tietystikin, koska kiuas oli maan tasalla. Eikä se hälvennyt kovinkaan pian, telttavaate näytti pitävän, olihan se tiivistä englantilaista kudetta. Entäpä jos olisi ollut tuohiteltoa, niinkuin intiaaneilla samanlaisessa leirisaunassaan.

Täytyy sanoa, että "sauna" toimi yllättävän hyvin, paljon paremmin, löylyä antavammin, kuin joskus koettu sotilaiden telttasauna. Kymmenessä minuutissa sai aivan tarpeekseen, ja ulos tullessa iho punoitti kuin ainakin saunasta tultua. Oikein piti huoahtaa ja vilvoitella tuulesa, saunan nurkassa tietysti istuen.

Poika vuorostaan sulkeutui saunaan ja vuorostaan pihisytti kiviä, hiukan ähkyeli ja kysyttäessä sanoi löylyä riittävän. Miehenalku viiپی saunassa kauan, ilmestyi esiin punoittavana ja mielihyvistä irvistellen sekä pulahti järveen.

Kolmas mies saunoi samaa kyytiä, samalla tavoin kihisytti kiuasta, samoin puhkui, ähkyi, syöksyi järveen ja sai kyllikseen.

Neljäs mies oli kylällä asioillaan, ja aloitettiin toinen kierros kolmeen mieheen. Siitä tuli säälinen vihtasauna, tuoreeltaan taitettu koivunlelväkimppu toverina.

Ja mikäpä voi maistua paremmalta kuin tämä runsaasti löylyä antava sauna, jossa ei ollut tikua, ei hitustakaan palaneelta kärähtävää, ei hajua minkäänlaista, muuta kuin

koivunlehden tuoksu. Saimme saunaa tarpeeksemme, heitimme löylyä, vihdoimme, ähkyilimme, punotimme ja olimme tyytyväisiä, saunan suloisesti uuvuttamia ja onnellisia. Pa-hoittelimme vain toverin huonoa onnea ja sen aiheuttajaa, tuota tärkeästi toimitettavaa asiaa.

Aterian jälkeen sitten vielä kylvettiin. Toveri oli saapunut, sulkeutui saunaan, sai löylyt, uimiset, hyvät olot. Ja lämpöä yhä riitti, vielä puolenkolmatta tunnin päästä kiuas kihautti, ja löylyä lähti kuin parhaasta hirsisaunasta. Kaikkiaan kahdeksan kertaa telttasaunassa kylvettiin tänä aikana.

Seuraavana päivänä kylvettiin oikeassa sisäänlämpiävässä hirsisaunassa, ja löylyt olivat hyvät, vain palaneen käry häiritsi meitä telttasaunan ehdottomaan puhtauteen tutustuneita ja jo tottuneitakin. Olimme tyytyväisiä saunako-keeseemme. Alkeellisen kylpylämme kustannukset olivat olleet mitättömät: kasa lahoavaa risua, muutama tusina mukulakiviä, kipollinen vettä ja koivuvihta riittivät tarveaineiksi, työksi tulen hoito ja teltan pystyttäminen, tavalista kevyttä retkeilypuuhaa. Hyvä saunakylpy saatiin ilmaiseksi. Ja se oli todella hyvä, vaikkei ylellinen ollutkaan, sen todistamme yksimielisesti. Hankimme sen toistekin ja siitä nautimme, ehkä siitä vielä parannamme ja tehostammekin. Suosittelemme sitä muillekin yritteliäille retkeilijöille ja loman viettäjille, eritoten päteville saunamiehille. Emme hae saunallemme patenttia, emme sitä saisikaan, koska se on jo tunnettu ainakin kahdessa maanosassa ja nähtävästi ollut käytännössä joitakin tuhansia vuosia.

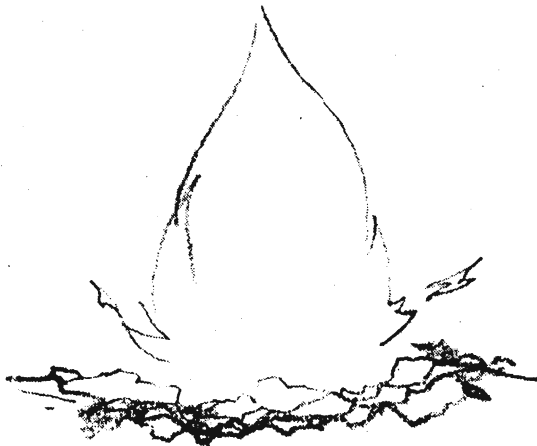
Tiedämme nyt ja tunnemme omassa kihelmöivässä nahassamme, että saunamme on vanha, mittaamattomien aikojen iäinen. Niin helppotöistä ja tehokasta kylpylaitetta ei ole voitu jättää keksimättä ja käyttämättä tätä maata ikiajoista astuttaessa. Telttasauna palautuu aina kivikautteen, sen kuumiisti ladottuja maahan kaivettuja kiuaskiveyksiä on kym-

menittäin esihistoriallisissa löydöissämme. Kansallisella kylpykulttuurillamme on vanhat ja vankat juuret.

Tyrvää 17.8.-45

Sakari Pälsi

Kirjoitus on julkaistu Tyrvään Sanomissa 5.9. 1945 ja saatu lehdellemme kotiseutuneuvos Antti Prusin ystävällisellä myötävaikutuksella. Artikkelit tuli uudelleen esiin Unto Salon laatiessa syksyllä "yliopiston puheenvuoroa" kokeellisesta arkeologiasta Kuralan Kylämäen kokeellisen museotutkimuksen seminaariin.





Pekka Lampinen

NÄKEMISEN EDESSÄ

1.

Ihmisinä olemme selviytyneet tähän asti. Näin on, vaikka olemme kadottaneet ehkä suurenkin osan sellaisesta viisaudesta, tiedosta ja taidosta, joka syntyy käytännön ratkaisujen kautta ja joka periytyy niin sanotusti isältä pojalle ja mestarilta oppilaille.

Meillä on toki ainakin aavistus siitä, miten kivi- ja pronssikaudella kirveet ja työaseet tehtiin ja vartettiin ja myös siitä miten ja missä niitä käytettiin. Tiedämme siis siitä koko joukon, mutta emme voi enää saavuttaa sitä työn kokemuksellista taitoa, joka syntyi vähittäisen kehityksen kautta. Niinikään meille pysyvät kaukaisina asioina näihin tapahtumiin liittyneet ympäristölliset ja sosiaaliset merkitykset samoin kuin identiteettisisällöt. Paljon olisi toisin jos joku aikalainen olisi kirjoittanut silminnäkijän kokemuksia ja näkemyksiä niistä ajoista.

Aina kannattaa kysyä mitä noissa menneissä kausissa, kivi-kaudessa, pronssikaudessa, rautakaudessa ja sen eri vaiheissa, merovingiajassa ja viikinkiajassa on pysyvää. Mitä menneiden aikojen ihmisten elämässä on ollut sellaista olennaista, joka on sieltä asti tullut meidän aikaamme. Vai onko väliin tullut sillattomia katkoja, jolloin liian paljon aikaisempaa viisautta on yksinkertaisesti kadonnut. Ja vielä voi kysyä, että onko sellaista perinnettä päässyt katoamaan, jota me välttämättä nykyisissä tai kenties tulevaisissa elämänoloissa tarvitsemme.

Mielestäni meidän pitää kyllä tässä asiassa olla varpailillamme. Kaiken aikaa katoaa menneeseen elämäntapaan ja työntekoon kuuluneita tietoja ja taitoja sekä ratkaisumal-

leja. Näin yleensä kaikesta ilman koneita tehdystä työstä. Kuka sitten osaa niitä, jos ei syystä tai toisesta enää ole koneita? Onneksi eri tahoilla on vielä esimerkkejä ammattiryhmistä, jotka pitävät yllä entisiä käden taitoja, on kyläseppiä ja kankureita, puuseppiä ja niin edelleen.

2.

Kun kävin Terra Tavestorum- Hämäläisten maa näyttelyssä, niin näin jälleen miten kauniita ja huoliteltuja esineitä menneinä kaukaisina aikoina on tehty. Tämä kaikki on ristiriidassa sen erilaisten tutkimusmatkailijoiden tai antropologien välittämän tiedon kanssa, ettei juuri ja juuri hengissä pysyvillä ihmisillä ole vielä kauneusarvoja, koska kaikki voima menee hengissä pysymiseen.

Ilmeisesti kauniiden esineiden tekijöiden elämisen perustarpeet ovat olleet kunnossa, jolloin on ollut aikaa ja silmää tehdä hyviä ja tarkoituksenmukaisia esineitä. Esineet kertovat eittämättä muodon kauneuden hakemisesta ja myös mahdollisesta näyttämisestä: me myös kuulumme kulttuurin sisälle. Korut ja koriste-esineet tulevat myös hyvin varhain mukaan, eikä näillä esineillä ole ollut tarkeitusta elossapysymisen kannalta, ellei halua viehättää, lueta mukaan tähän yhteyteen.

Epäilemättä tässä kauneuden, voisi sanoa designin ja viehättävyyden tavoittelussa on yksi yhteinen piirre, joka on ollut ja on meille kaikille yhteinen. Siinä on elävä ja jatkuva perinne, joka yhä jatkuu.

3.

Enemmän kuin useimmat muut varmastikin, olen iloinen Vanajan kaupungin tai vaikka Vanain kaupungin löytymisestä Varikoniemestä, vastapäätä Hämeen linnaa. Näi siksi, että 1970-luvun vaihteessa toimitin Vanajan historian ensimmäistä osaa. Siihenhän Oiva Keskitalo kirjoitti esihistoriaa koskevan luvun. Siinä hän kirjoittaa hyvin varmalla tavalla kaupunkimaisen asutuksen olemassaolosta viikinki-

kaudella. "Imatran Voiman polttokalmistosta talteen saatu esineistö on niin runsas ja monipuolinen, että sitä on pidettävä todisteena merkittävästä asutuksesta. Se viittaa suorastaan kaupunkimaiseen asutukseen kauppiaineen ja käsityöläisineen. Ehkä tämä väestöaines sittemmin vetäytyi hieman pohjoisemmaksi rakennetun Hämeenlinnan suojaan. Te kiväthän Novgorodista tehdyt hävitysretket seudun turvatomaksi. Joka tapauksessa Imatran Voiman löydöt osoittavat jonkinlaisen Muinais-Vanajan keskuksen olleen olemassa jo viikinkikaudella. Viitahaan hautaraunio puolestaan kertoo, että paikka on vanhastaan asuttu."

Kun useita vuosia olin erilaisissa kotiseutuyhdistyksissä lanseerannut eteenpäin tätä ajatusta, niin rautakaupungin löytyminen kauppiaineen ja käsityöläisineen toi näille puheille uskottavuuden. Nyt voi entistä suuremmalla varmuudella myös sanoa, että löydettyä kaupunkia vanhempia asuinpaikkoja on ollut eteläisemmässä Vanajassa esimerkiksi nykyisen Vanajan kirkon seudulla ja lähellä Turenkia sijaitsevalla Muinais-Hiiden alueella Ikaaloisten Kinnaris- sa, mistä onkin löytynyt 1000-luvulta peräisin oleva ruumishauta.

Eli siis: menneisydessäkin on ollut "nauhakaupunki", uhattuen Hakoisten ja Hämeenlinnan seudulta ainakin Rapolaan asti. Asutuksen tiheys on ollut toista kuin nyt, mutta merkitys ihmisten yhteydelle ja toimeentulolle vähintään yhtä suurta. Linnavuorten ketju aika kaukana meren rannalta on luonut elämälle melko suurta turvallisuutta.

4.

Kalliot ja töyräät vastaavat kysymyksiin hiljaisesti. Arkeolgi näkee koulutuksensa ja kokemuksensa avulla muita ihmisiä enemmän. Toinen näkijän kyky on intuitio ja ajatus, sitä olen tahtonut tässä kirjoituksessa tavoitella.



Markus Hiekkänen

" HARVEMMASSA TAITAVAT OLLA MESOLIITTITOHTORIT "

Tohtorien tarinat jatkuvat. Lisensiaatti Heikki Matiskainen esitti 23.9. 1989 Porthania I:ssä julkisesti tarkastettavaksi väitöskirjansa *Studies on the Chronology, Material Culture and Subsistence Economy of the Finnish Mesolithic, 10 000-6000 b.p. (Iskos 8)*. Keskustelimme ravintola Anakastissa Odoš Adrianoulla 30.9. 1989 Ateenassa, ajettuamme päivän Peloponnesoksen itäosissa. Ateenalaiset tanssivat ja suutelivat ympärillä. Elimme hyvin..

MH: Olet käynyt pitkän tien, muistan, kun lähdit Saksaan silloin aikoinaan, milloin se olikaan..

HM: ..1980, olin siellä puolitoista vuotta jatko-opiskelustipendiaattina Institut für Vor- und Frühgeschichte, Kielin yliopistossa. Työskentelin myös Schlesvig-Holsteinin maakuntamuseon kaivauksilla.

MH: Kun tulit takaisin olit aika tavalla muuttunut mies, ainakin minun mielestäni..

HM: ..niin no, nämä minun jatkotutkimukseni olivat lähinnä arkeobotaniikkaa, ehkä olin muuttunut, olin kokenut Suomesta poikkeavaa..

MH: Oliko se maa, joka antoi puikkoja?

HM: Saksa antoi toisaalta virikkeitä, vaikka niitähän saa muissakin edistyneissä maissa. Mutta Saksa antoi myöskin mahdollisuuksia niiden toteuttamiseen..

MH: Niin maar Suomessa..

HM: Ne asiat, jotka opin 70-luvulla Helsingin yliopistossa ja museoviraston kenttätöissä, ne kirkastuivat, koska pittemmästä matkasta tai toisesta näkökulmasta pystyy panemaan asiat uuteen järjestykseen. Lyhyenä arviona ainakin opin kaivaustekniikan ja tarkkuuden, samoin saksalaisen tutkimusasettelun, joka poikkeaa kaikkea muusta maailmassa; työlle antaumuksen, saksalaisen arkeologian pe-



Fil. tri Heikki Matiskainen.
Susaňszky Ferenc, lyijykynä, 1989.

rinteet ovat suuret, käytännölliset.

MH: Sinähän lähdit saksalaisten tutkijoiden mukana myös Pohjois-Kreikkaan tekemään Petralonaa koskevia tutkimuksia

HM: Ei se Petralonatutkimusta ollut, vaan silloinen professorini Kielin yliopistossa, nykyinen Berliinin yliopistossa oleva professori Bernhard Hänsel kaivoi tuolloin suurta asuinkumpua Aksiosvirran varrella lähellä Thessalonikia, tumba Kastans -nimeltään. Hän on nyt julkaissut sen viitenä suurena tomina. Siellä sain arkeobotanisen laboratorion mukana ekspeditsionia, keräsimme resenttejä pölyjä, rakensin paleografista luonnonympäristön kuvausta. Se oli ensimmäinen kontakti Kreikkaan. Tein sieltä siitepölyanalyyseja...näytepaikkoja ei tosin ollut riittävästi. Makrot sen sijaan hyviä, assisteerasin vastuullista osapuolta Dr. Krollia, määrittelyoppiahan se oli... Hyvin mieleenpainuvia olivat Filippos II:n aarteet, juuri tulleet Thessalonikin museoon, koskaan en niin vaikuttavia ole nähnyt..

MH: Suomessa sovelsit saksalaista kaivausmenetelmää, kävimme Leena, Konsta ja minä Naarajärvellä kesällä 1982. Ihastelin tekniikkaa, tosi taitavaa. Sehän huipentui sitten kuten pitääkin tai pitäisi Suomessakin huipentua artikkeliin..

HM: ..se on artikkeli, jota kansatieteilijä Teppo Korhonen kommentoi, arkeologit olivat hiljaa.. Naarajärvestä voi muistaa olevan jokaisen oma asia miten kaivaa, mutta arkeologin pitäisi tietää olevansa itse pahin muinaisjäännösten hävittäjä ja olen kritisoinut vallitsevaa tutkimustapaa asuinpaikkojen dokumentoinnissa: kuvataan maannosprofiilissa luonnon aiheuttamia muutoksia tuhannella tasokartalla. Kartat eivät ole luotettavia ja esitystapakin usein hyvin hatara, niistä ei kerta kaikkiaan saa hakemaansa informaatiota. Muutosta on kyllä tapahtunut, mutta asuinpaikkoja tuhoavat eniten edelleen arkeologit.

MH: Ei asia erottelematta noin synkkävärinen ole, mutta puutuit toiseen asiaan, joka joskus ärsytti minuakin: arkeologit eivät kerro mielipidettään sille, joka teki työn, vaan selän takana muille. Tämän sättimisen määrä on suo-

raan verrannollinen sätijän itsetunnon surkeuteen, kertoo enemmän hänestä itsestään kuin sätittävästä. Kyvyttömyys rationaaliseen keskusteluun on kovin luonteenomaista..

Toisaalta, kyllä minä olen Timon ja sinun artikkeleistasi kuullut myönteistäkin, kumma juttu. Ja täytyy muistaa, ettei suomalainen arkeologi juurikaan seuraa, mitä ympärillä tapahtuu, vilkaisevat äsken tulleen FM:n tai FA:n otsikot läpi ja toteavat, että joo, pitäis joskus lukee nää, jatkaen löytöjen putsausta tai tuntilistan väentämistä.. Joka tapauksessa tämä Naarajärviartikkeli oli alku- ja loppupiste jollekin, en ole huomannut jatkoa..

HM: Eipä niin, muutin työpaikan Riihimäelle, arkeologia jäi kuninkaalliseksi harrastukseksi. Kaivaustavasta vielä: olen käyttänyt helppoa ja joustavaa konstia, parempi kuin kuopat, sangot ynnä muu rekvisiitta. Piirustuksessa taas puolenkymmentä pitkää mittaa, ei lainkaan piirustuskeikoilla, vaan nauhoilla plus metrinmitoilla. Värit värikyynillä, siitä on helppoa myöhemmin valita skrafeerattavat.

MH: Tutulta kuulostaa, rakensin osittain samalle periaatteelle Mikkilän esiroomalaisen paikan kaivauksen 1978-1979 ja kokonaan kirkkokaivaukset 1981 lähtien. Muuten, värit eivät siis mielestäsi ole arkistokamaa..

HM: ..ovat kyllä, esimerkiksi Ailio arkistoi niin tehtyjä karttoja jo vuosisadan alussa. Itsekin olen arkistoinut väreinä, mutta pääasiassa kyllä teknisen viraston puhtaaksi piirtäminä skrafeerauksina. Lasitehtaiden pohjia kaivamalla olen saanut upeasti esille olennaiset..

MH: Totta, ovat komeita, näytit Ävikin karttoja viime kesänä Lasimuseossa, lienevätkö muut käyttäneetkään tekniikkaa..?

HM: Eivät, tai ehkä Jussilan Timo.. Tekniikkahan on samantekevä, jos lopputulos on tarkka ja muiden hahmotettavissa..

MH: Oliko sinulle jo Saksassa hahmottunut liseniaattityösi aihe?

HM: Jo ennen lähtöä sinne. Se kasvoi esiin siitä, että geologisella puolella heittäydyin muiden tavoin tutkimaan Itämeren rannansiirtymistä. Huomasin, että tähän voi yh-

distää mesolitikumin sisäisen kronologian. Aloin Saksassa analysoida Askolan aluetta ja sen rannansiirtymiskäyrää, Suomessa sitten Kulttuurirahasto antoi rahaa ja jäin pois töistä, keräsin aineiston kivikauden makasiinissa..

MH: Oliko tämä Meiuksen aatetta..?

HM: Ei, Meius oli juuri silloin siirtynyt eläkkeelle, 1981. Enemmän tai oikeastaan koko ongelmakentän puhuin Torstenin kanssa, hänhän oli tuolloin laitoksella professorina.

MH: On monesti puhuttu, että silloin taisi olla väljempää niin kivikauden makasiinissa kuin laitoksellakin..

HM: Sitä olen siunannut sen seitsemän kertaa, että olin varmaan niitä viimeisiä ihmisiä, jotka pystyivät makasiinia käyttämään. Kiitos Arskan ja Torstenin sain itse käydä aineiston läpi. Ota huomioon, että käsittelin valtavan laajaa materiaalia koko maasta, sirpaleista, eikä luetteloista voi saada tarvittavaa tietoa..

MH: Tilanne on ahdas varsinkin silloin, kun ei tiedä suoraan mitä etsii, vaan ideoi. Pelkkä luetteloiden käyttäminen kuristaa ajatukset. Se ohjaa tutkimaan jo olemassaolevaa tai pikemminkin suuntaa halpaantuneeseen konventionalismiin..

HM: Kyllähän se toisaalta ihan ymmärrettävää on, olihan se makasiini sekaisin, monta kertaa sormi oli suussa, missä on se ja se esine. Ja keramiikka kuuluu, samoin muut. Mutta joku järki ja kohtuus pitäisi olla..

MH: Niin, esimerkiksi nämä käsittelemäsi poikkiteräiset nuolenkärjet, ei niitä löydä luetteloista ikinä..

HM: Hyvä esimerkki! Pääluetteloon ne on kirjattu iskoksina, mutta kun kävin kvartseja läpi makasiinissa laatikko laatikolta niin aina putkahti joku esiin..

MH: Lähdit heti lisensiaatinpaperit saatuasi Riihimäelle..

HM: Lisensiaatintyö hyväksyttiin talvella 1983 ja työntöin vastaan toukokuussa 1983. Sehän siinä shokki onkin kun arkeologi siirretään tuollaisen taiteenalan museon johtajaksi, tavallaan minulta meni ensimmäinen vuosi valitusten ja museotalan sosiaalisten suhteiden selvittelyihin, oli museoliittoa ja heinosta ym. Arkeologia, .. ajattelin, että kyllä se tähän jääkin. Vedin henkeä, mutta -84 päätin

ruveta jotakin katselemaan.. Ensin esineryhmiä, viistoteräiset kärjet esimerkiksi..

MH: .. ja eteläsuomalaiset tasataltat..

HM: Ne tulivat sitten myöhemmin.. Olin muutaman viikon vapaalla ja piirtelin kärjet paperille, sitten lähdin taas Saksan Liittotasavaltaan, kävin Münchenissa keräämässä materiaalia ja kirjallisuutta, myös itäpuolelta. Kiva tilanne, saksalaisten kustantamana paneutua lähteiden keräämiseen. Sitten siirryin Englantiin Sheffieldiin joksikin ajaksi ja sieltä vielä Edinburgiin.

MH: Se taisi olla -85..

HM: 1985, kyllä. Palasin Riihimäelle ja olin psykologisesti tukossa, ehkä vasta vuoden kuluttua aloin kaivella papereita esille. Sisäjärvikronologia ja viistoteräiset Meinanderin juhlaKirjaan, ajattelin, että jos jää, niin siihen jää, mutta joskus -86 pääsin pysähtyneestä tilasta pois, oli kolmas lapsi tulossa ja ajattelin jäädä virkapaalle vaimon palkalla ja kodinhoidon tuella, onneksi tuli pikkuisen suolarahaa Kulttuurirahastolta. Siinä lasta hoidaessani tein Askolan tutkimuksen. Vielä muutamat tarkastukset Leningradissa ja Tallinnassa. Koko homma väitöskirjan muodossa oli valmiina keväällä 1988, mutta ennenkuin kaikki oli tehty, tarkastukset ja muut format, kului aika viime kevään puolelle.

MH: Oliko se silloin psykologisen lukon aikaan, sekö muutti suuntaa Askolaan. Nimittäin kun lukee väitöskirjaasi, huomaa sinun siirtyneen esinetutkimuksesta ekologiseen ja taloustutkimukseen..

HM: Se saattaa olla, kun hankin lähteitä, tuli etnoarkeologia päällimmäiseksi mahdollisessa tulkintatavassa. Kävin Pälsiä läpi, tutkin hänen kirjallisen tuotantonsa, paitsi poikaromaaneja. Huomasin erittäin kiinnostavan asian eli saatanpa olla väärässä tai eri mieltä muiden kanssa, mutta samat asiat, jotka Pälssi tutki, teki Binford myöhemmin. Pälssillä oli kirkas järki, hän toi esille paljon etnoarkeologisia aspekteja, jotka ovat nousseet myöhemmin esiin, tosin eivät Suomessa, vaan muualla maailmassa. Pälssi oli seurustelukumppanini kun mietin asioita.

MH:..niitä 1980-luvun alun juttuja, Ari veti voimakkaasti linjaa mesoliittisissa kysymyksissä ja kehitti johdonmukaisia taloudellisia malleja..

HM: .. se antoi linjaa, Ari on kvartaärigeologi kuten minäkin ja meillä on paljon yhteistä. Ari otti onneksi nämä Luhonkin jutut esille, nämä Askolan ja Suomusjärven kulttuurikuviot, samoin tämä Stone Age economy, se oli pioneerityö, demografiaa Suomessa, pohjana Forteliuksen luuanalyysi, vastaavasti minä käytin Askolan aineistoa..

MH: Ehditkö muuten jutella päämääriesi kannalta Luhon kanssa?

HM: En, Ville oli juuri muuttanut Tukholmaan ja kuoli 1982, se jäi..

MH: Villen asia on tavallaan vielä auki, nämä kvartsitutkimukset..

HM: .. hm, kvartseista, kyllä niistä saa aikaan kaikenlaista, mutta kenellä riittää kärsivällisyyttä ja ennen kaikkea älyä? Raaka-aine on vaikea..

MH: Se on hirvittävän työlästä.. mielummin viettää syksyä Kreikassa..

HM: ..niin on, mutta jos viitsii raataa, niin kyllä kvartsin refitting kertoo käsittelystä paljon. Uppsalassa Kjell Knutsson irroittelee kvartsien käyttöjäljistä..

MH: Entä Broadbent?

HM: Ei, hän on hylännyt tietääkseni kvartsit, Knutsson on oppilas ja tekee nyt hommat. Mikroskooppitekniikka on kehittynyt valtavasti, asiat alkavat ratketa..

MH: Kun puhut niin tuntuu siltä, että esinetytologinen tie on käyty loppuun, ei voi enää luokitella esineitä ulkonäön mukaan..

HM: Niin, se on jo pedagogiaa..

MH: ..ja jos tutkimuksen pitää antaa uutta niin ei lokeointi ole toimiva ja vaikka olisikin.. Kas, täällähän alkaa kohta soida, taitaa olla bazooka..

HM: ..ei, vaan buzuki..

MH: ..ai niin, ja haluaa tietysti rahaa.. Ari taisi muuten olla edellinen kiviikauden tohtori Suomessa?

HM: Niin oli, 15 vuotta sitten. Olen 20. tohtori arkeolo-

glassa, Meius laski..

MH: Siinäkö kaikki ovat..?

HM: Harvemmassa taitavat olla mesoliittitohtorit.. Luho tietysti, Siiriäinen osaksi, Ailio samoin, eipä juuri muita.

MH: Mitäs tässä muuta, lammias ja rosmariiniperunat painavat vatsassa..

HM: Tohtorina on 1..

MH: Lähdetään katsomaan kreikkalaisia ihmisiä..

HM: ..lähdetään, vaikka niillä kaikillahan on jo kolli..



Unto Salo

MARITA KYKYRIN PRO GRADU -TUTKIMUS PUURAKENNUKSET JA PUURAKENNUSTEKNIikka ARKEOLOGISEN LÄHDEAINEISTON VALOSSA.

190 s., 7 karttaliitettä, 11 liitettä. Suomalainen ja vertaileva arkeologia.

Tutkimuksen teema, kirjoittajan itsensä ehdottama, on vaikea, sillä lähdeaineisto on mädäntymisen vuoksi huonosti säilynyttä, myöhempien rakennustöiden osaksi tuhoamaa, pienialaisissa kaivauksissa useinkin vain osaksi paljastettua ja lisäksi vain huolellisen analyysin kautta ajoitettavissa. Lähdetilanne on siten poikkeuksellisen kompleksinen, mistä on voinut vakuuttua jokainen, joka on kerrankin kaupunkikaivauskuoppaan kurkistanut. Tutkimuksella ei olekaan Suomessa sanottavia esikuvia, muualla kyllä. Puurakennusten historiaa on täällä aikaisemmin tutkittu säilyneiden rakennusten, asiakirjalähteiden ja sanahistorian sekä toisaalta myös esihistoriallisten jäännösten nojalla. Viimeksi mainitut ovat kuitenkin siinä määrin erilaisia, että kirjoittajan on täytynyt kehittää oma tutkimussystematiikkansa nojautumalla kansatieteellishistorialliseen aineistoon sekä Skandinavian ja Novgorodin

kaupunkiarkeologisiin tutkimuksiin. Vertailuaineiston hyvä hallinta käy ilmi sekä käsittelystä että kirjallisuusluettelon n. 220 nimikkeestä.

Tutkimuksella kirjoittaja osoittaa metodista kypsyyttä arkeologisen tutkimuksen klassisella alueella. Hän määrittelee tärkeimmät käsitteensä ja havainnollistaa ne osaksi kuvallisestikin, mm. puumateriaalin kategoriat; salvosmuodoissa hän on voinut nojautua historiallis-kansatieteelliseen tutkimukseen. Lähdekritiikki ilmenee sekä lähdeaineiston valinnassa että sen lähdearvon huolellisessa punnitsemisessa. Viimeksi mainitussa on muodikkaan hyperkriittikinkin vivahteita, kuten ilmenee siitä, että kirjoittaja joutuu peräytymään vaatimustasostaan jonkin askelen, jotteivät lähteet kokonaan menettäisi olennaista arvoaan. Aineistokseen kirjoittaja on kelpuuttanut vain kolmen alueen kalvaukset, nim. niiden, jotka ovat riittävän laajoja ja joista on riittävän tarkaana dokumentoituja systemaattisia havaintoja, ennen muuta luotettavasti todettu kerrostumisjärjestys. Hyväksytyjä kohteita ovat Julinin tontti, Raatihuone ja Uudenmaankatu 6, joihin hän on kaivauksilla itsekin perehtynyt; tältä osin tutkimus on alkanut jo vuosia sitten. Kunkin kohteen kirjoittaja esittelee myös kaupunkihistoriallisesta näkökulmasta.

Arkeologin ensimmäisestä tutkimustehtävästä, ajoittamisesta, kirjoittaja selviytyy vakuuttavasti luomalla ensin katsauksen ajoittavaan materiaaliin (rahat, keramiikka, nahkakengät, kimpivadit, lasitavara, liitupiiput, kaakelinpalat); kyseessä on suureksi osaksi muualla ajoitettu tuontitavara. Sen jälkeen kirjoittaja ajoittaa kunkin kohteen kerrokset ja havainnollistaa tulokset taulukoin. Näin jäsenneltyihin aikakehyksiin hän sijoittaa kunkin kohteen rakennusjäännökset, joita voidaan sitten tarkastella historiallisesti, tosin melko väljin ajoituksin. Tämä kronologinen perusselvitys hyödyttää Turun muutakin kaupunkiarkeologista tutkimusta.

Luku Puurakennustekniikka koostuu katsauksesta puuhun rakennusmateriaalina ja nurkkasalvostekniikkaan sekä ulko- ja väliseinien, lattioiden, tulisijojen, valo- ja oviaukkojen ja ulkokaton analyysistä ja kehityksestä. Lukuun Puurakennukset ja muut puurakenteet sisältyy johdantona katsaus kaupunkilakiin rakentamisen näkökulmasta ja sen jälkeen asuinrakennusten ja ulkorakennusten analyysi ja niiden kehitys. Lisäksi kirjoittaja käsittelee kaivoja ja pihoja, ahtaasti ottaen siis teemaan kuulumattomia kohteita, mikä kuitenkin puolustaa kokonaisuuden hahmottelussa paikkaansa. Kirjoittajan tulkinnat ovat perusteltuja; kysymysmerkin asettaisin hyvin harvoin. Synteesi on hiukan laiha, sillä kirjoittaja olisi voinut istuttaa tuloksensa myös yleisempään rakennushistorialliseen tutkimuskuvaan.

Marita Kykyrin tutkimusharjoittelu on todellinen tutkimus, tietyyssä määrin aluevaltaus. Se ulottaa hyvin tuloksin puurakennustemme tutkimuksen keskiaikaan, vaikka koskeekin vain Turkuja ja Turustakin esimerkinomaisia kohteita. Se sisältää myös muuta kulttuurihistoriaa ja osoittaa kirjoittajansa kypsyyttä arkeologisen perustutkimuksen alueella. Tutkimuksen jäsenitys on looginen ja sisältö systemaattinen, mutta kielenkäyttö tarpeettoman monisanaista. Sanat eivät tosin maksa paljon, mutta säästeliäämminkin käytettyinä niillä on suurempi teho.



JULKAISUPALSTA

Tiede 2000 7/1989:ssä on Unto Salon artikkeli: Karjalan kallioilla. Luikko joikuu. Se on matkakertomus Äänisen kalliopiirroksille tehdystä tutkimusmatkasta.

Fennoscandia Archaeologica VI on ilmestynyt J.-P. Taavitsaisen toimittamana. Julkaisun hinta ei ole vielä tätä kirjoitettaessa tiedossa. Myynti on Tiedekirjassa, Kirkkokatu 14, 00170 Helsinki.

Fennoscandia Archaeologica VI:n sisällys on seuraava: Richard A. Gould, Ethnoarchaeology and the past: Our search for the "Real Thing"; P. M. Dolukhanov, N. A. Gay, A. M. Miklyayev & A. N. Mazurkiewicz, Rudnya-Serteya, a stratified dwelling-site in the Upper Duna basin (a multi-disciplinary research); O. V. Ovsyannikov, On old Russian skis; Milton Nunez, Archaeology and anthropology of a massgrave in Tranvik, Sund, Åland Islands; Henrik Asplund and Irmeli Vuorela, Settlement studies in Kemiö - archaeological problems and playnological evidence.

Discussion

P.M. Dolukhanov, Prehistoric ethnicity in the north-east of Europe - comments on the paper by Milton G. Nunez; Heikki Leskinen, Milton G. Nunez's model from a linguistic perspective; Stig Welinder, In which language did the Antrea fisherman curse when he lost his twine?; Milton G. Nunez, More on Finland's setting model.

Notes and news

Aleksandr Utkin, Waterfowl representations on ceramics from Sakttysh I and VII.

SAKSITTUA

Helsingin Sanomat 28.11. 1989

Varikonniemen kaivauksia voidaan jatkaa ensi kesänä

Hämeenlinnan Varikonniemen kaivausten jatkuminen ensi kesänä on varmistunut. Hallituspuolueiden eduskuntaryhmien sopimissa joululahjarahoissa on puoli miljoonaa markkaa kaivauksiin.

Pari viikkoa sitten Alfred Kordelinin säätiöltä tuli 200 000 markan apuraha.

Työn jatkuminen oli pitkään

epävarmaa, sillä valtion budjettiesitys ei osoittanut siihen penniäkään.

Neljän kesän tutkimukset ovat osoittaneet, että Varikonniemessä on sijainnut Suomen ensimmäinen muinaiskaupunki. Kaupunkimaista asutus oli jo 800-luvulla eli paljon varhemmin, kuin aiemmin pidettiin mahdollisena.

"Oi jospa ihmisellä ois joulu ainainen"

* * * * *

S I S Ä L L Y S

Seuratoimintaa.....	1
Katosivatko maakunta-arkeologit museolain myötä - Olavi Tapio.....	3
Ikivanha eräsauna - Sakari Pälsi.....	6
Näkemisen edessä - Pekka Lampinen.....	10
" Harvemmassa taitavat olla mesoliitti- tohtorit " - Markus Hiekkänen.....	13
Marita Kykyrin pro gradu-tutkimus Puurakennukset ja puurakennustekniikka arkeologisen lähdeaineiston va- lossa - Unto Salo.....	20
Julkaisupalsta.....	23
Saksittua.....	24

